

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան	100 ղ.
Վեցամեայ ,,	55 ,,
Գաւառաց համար Տարեկան	110 ,,
Վեցամեայ ,,	60 ,,
Մեծ քիւրճ	2 ղ.
Մանուկանց տողը մէկ տեղամի համար	
3 ղ. երկու տեղամի համար	2 ղ.

Դուրս գացած լրագրաց նամբու ծա-
քը խմբագրութեան վրայ է:

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ
եւ իցէ գրութիւն խմբագրութեան
եկն պիտի ազդուի. եւ նամակ ծախ
քըն ալ դրկողին վրայ է:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 23 ԴԵԿՏԵՄԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Քանի մը ժամանակէ ՚ի վեր տի-
րած քաղաքական անհանդատութիւն
ները բաւական ծանր կերպարանք մը
կառնուն, եւ թէպէտ տոկաւին ոչ
կարեւոր եւ յայտնի պատճառ մը, ոչ
ալ անմիջական լուծման կարօտ կամ
տէրութեանց ատենանը ներկայացած
խնդիր մը կայ, որոյ ծայրէն պատե-
րազմ կամ խաղաղութիւն ըլլալիքը
հասկցուի, այսու ամենայնիւ ներկայ
վիճակն ալ ըստ ինքեան բաւական յը-
ղի է վտանգաւոր չհաւանականութե-
թիւններով: Եւս նկատմանց մէջ ու-
շագրութեան արժանի է Ուսուի-
ոյ կէս պաշտօնական լրագրաց լե-
զուն, որ Փարիզի եւ կրնանք ըսել
նաեւ Ղոնտրայի ու Վիեննայի մէջ
իր ազդեցութիւնը ցուցուց, Գրեթէ
եւրոպական ամեն լրագրները ուս-
ական խնդիրն լրագրին հրատարա-
կած մէկ յօդուածին վրայ չհրապար-
կած ծանր յայտարարութիւններ կը պա-
րունակէր եւ կը ցուցնէր որ Ուսուի
տանտերու տարիէ ՚ի վեր իր բռնած
խաղաղ դիրքը ձգեալով չի բռնար: Բա-
ղաքականութիւնն, որոց յեղիցուի
ըլլալը կը մեղադրէ. Վր զանգաւոր
մանաւանդ որ Վերլին Տետրակին մէջ
Վաղղիոյ եւ Ուսուի արեւելից նը-
կատման ժամանակ մ'առաջ որոշած
համաձայնութիւնը չէ յիշուեր, ուրիշ
ծագած էր չորս տէրութեանց Վ.
Դրան մատուցած հաւաքական ծա-
նուցագիրը. եւ Վաղղիոյ այն քաղաքա-
կանութիւնն ՚ի բաց թողալով Վաղղի-
ոյ հետ միացեր է. Գերմանիոյ Խաղղի-
ոյ եւ Վրեւելից նկատման եղած բոլոր
խնդիր մէջ, կրնէ խնդրել, Վաղ-
ղիա եւ Վաղղիա իրարու մէջ համա-
ձայնած են, եւ այս անխոհեմ ան-
բնական դաշնակցութիւնը՝ հիւսի-
սային Գերմանիոյ զարգացումը կար-
գելու, Խաղղիոյ միութեան գէտ իր
կենայ, Սլաւեան ցեղերուն անկախ
զարգացման կը միջամտէ եւ Տաճկա-
տանի քրիստոնէայները ազդեցութեան
կը դատապարտէ, Եւս ամեն իրեն-
րոց եւ մանաւանդ վերջին մէջ Ուս-
սիա մեծամեծ շահեր ունի, եւ
Վաղղիոյ ու Վաղղիոյ համաձայնու-
թիւնն արգելք կը ըլլայ Ուսուի բնա-
կան համակցութեանց, որը ազդա-
նութեան անկախութեան եւ ազա-
տութեան կը վերաբերին եղեր: Ուսուի
խնդիրն Վաղղիոյ ազդարարութիւն
եւ միանգամայն սպառնալիք կրնէ ը-
սելով: « Եթէ Վաղղիոյ ներկայ քա-
ղաքականութիւնն ՚ի բաց չթողուի,
հիմարտան զինեալ խաղաղութիւնը

ծանր պատերազմի պիտի դարձնէ: »
Եւս ամեն խօսքերէն կը տեսնուի
որ Ուսուի համապաւական քաղաքա-
կանութիւնը, Վերլին դործը եւ Վու-
ղաղիոյ խնդիրն առաջ տանելու պիտի
աշխատի արեւելեան քրիստոնէայներն
իրեն առիթ բռնելով, Վերելի թէ
Վաղղիոյ նկատմամբ Ուսուի ցոյց
տուած դիրքն երկու տէրութեանց
յարաբերութիւններն իրարու մօտե-
ցուցեր էին, որ Ուսուի կայսեր Փա-
րիզ ըրած ուղեւորութեամբ առաւել
մտերմական կերպարանք ստացաւ:
Եւս ատեն Վաղղիա խօսք տուած էր
Վերլին նկատմամբ եղած հաւաքա-
կան յայտարարութեան մասնակցել-
բայց անոր մատուցուելէն շատ առաջ
Վաղղիա՝ անշուշտ նկատելով որ իր
շահը թէ՛ Վրեւելից մէջ եւ թէ՛ ու-
րիշ տեղեր Ուսուի կողմէ չէր, եւ
քաղաքականութիւնը փոխելու Սալ-
պուրի տեսակցութեանն ՚ի վեր Վաղ-
ղիոյ կողմէ անցաւ: Բրուսիոյ եւ Ուս-
սիոյ փառասիրութեանց եւ Խաղղի-
ոյ չուսի վրայ ունեցած դիտաւո-
րութեանց առաջին առնելու համար:
Ուսուի այս տեսնելով անշուշտ
ինք ալ ուրիշներու հետ համաձայնե-
ցաւ կամ համաձայնելու վրայ է: Եւս
ասոր համար էր որ Վ. Վարիէ-Գա-
ժէն Օրենսդիր ժողովին մէջ կրնէր.
« Եւ յուսամ որ սխալմամբ թող չի
տրուի որ Խաղղիոյ Բրուսիոյ Ուս-
սիոյ եւ Վաղղիոյ Վաղղիոյ մէջ
դաշնակցութիւն մը կազմուի մեզի
(Վաղղիոյ) դէմ: » Եւս սխալն Խա-
ղիոյ եւ Գերմանիոյ միութեանց դէմ
կենային է, որոց նկատմամբ Վաղղի-
ոյ ինչ քաղաքականութիւն բռնելիքը
մեծ վտանգներ կը պատճառէ: Վ.
Ուսուի ըրած յայտարարութիւնը թէ
« երբէք չպիտի թող տրուի Խաղղի-
ոյ չուսի տրէ: », Խաղղիոյ մէջ այն
պիտի փոթորիկ յարոց որ տակաւին
մեղմացած չէ: Գերմանիոյ խորհուր-
դարանը տան նիստէ աւելի նուիրեց
Չուսի խնդրին, եւ արգելքն եղաւ
զարգեալ Չուսի մայրաքաղաքը հրա-
տարակել Վրեւելիցութեանց պայտէ-
բորքը ժամանակ եթէ եւրոպա-
կան պատերազմ ծագի, անկարելի չէ
որ Խաղղիա խոհեմութիւնը կորուստ
ներով « Վաղղիոյ արդէն վրայ իր
ի յնայ » ինչպէս որ կրնէր Վ. թիէր:
Գերմանիա իր դործը լուծութեամբ կը
տեսնէ եւ խօսութեան առիթ ը-
լալ չուղեր: Բայց Վաղղիոյ եւ Վաղ-
ղիոյ համաձայնութիւնը թերեւս իրա-
ւամբ Գերմանիոյ մէջ ստատիկ կա-
կածներ կը յարուցանէ եւ ազդային
զգացում կը բարձրէ: Վաղղիա Գե-
րմանիոյ թեան դադարի դաւերուն
դէմ կը մարտի, եւ թէպէտ Վրե-
ւելեան խնդրին մէջ իր շահը չկրնար
ընտել, բայց Իրանապոսոց դժգո-
հութիւնները, չապէշի պատերազ-
մը, Սիւրիոյ Վաղղիոյ հետ իր
ունեցած վեճին տակաւին անորոշ մը:

նալ բաւական արգելք կը ըլլան իր
դործողութեան:
Եւս ամեն կը տեսնուի որ Ուսուի
կրնայ առիթ մ'առնելու փորձ մը փոր-
ձելու. քանզի մէկ կողմանէ արեւմտ-
եան տէրութեանց դործողութիւնը զա-
նալան պատճառներով տկարացած իր
տեսնէ, եւ միւս կողմանէ ինք ալ նոր
օժանդակներ կը գտնէ: Եւս յայտնի ա-
ռիթներն ամեն ժամանակ ձեռք չեն
անցնիր, եւ ուսու լրագրաց ձայնը բարձ-
նալան պատճառը կը հասկցուի: Ուս-
սիա՝ մեծ տէրութեանց քող իր ունե-
ցած դեսպաններն ալ Բեդրսուրի
կը կանչէ, հարկաւ իր բռնելիք քա-
ղաքականութեան վրայ անոնց նոր հը-
րահանգներ տալու համար: Վրուսի թէ
Վրազարդ իշխանին տեղ Վրաթիւ-
զորապետն ալ արտաքին գործող պա-
տենայ պիտի անուանի: Կորչարդի
իշխանը մեծ ծառայութիւններ մա-
տուցած է Ուսուի կայսրութեան եւ
կայսեր ալ գրեթէ անձնական բարե-
կամն է. ուրեմն ներկայ պարագայից
մէջ անոր փոփոխութիւնն ալ եթէ
ստուգուի, առանց նշանակութեան չի
կրնար ըլլալ: Գրեթէ պատերազմէն ՚ի
վեր Կորչարդի իշխանը միշտ խաղա-
ղութեան կուսակից եղած է, մինչ-
դեռ Վրաթիւ Վրաթիւ համար կը կարծը-
ւի որ ուսու պատերազմներ մասին
հետ սերտ յարաբերութիւններ ունի,
եւ կրնայ ըլլալ որ Վրաթիւ կայսրն
ալ, նոր քաղաքական ընթացքի մը
մէջ, երկուստեք եւ ազդու քաղա-
քագէտ մը՝ ծերունի եւ խաղաղասէր
պաշտօնեայէ մը նախամեծար համա-
րի:
Եթէ Ուսուի եւ Բրուսիոյ փա-
ռասիրութիւնն եւ Խաղղիոյ անհամ-
բերութիւնները Վաղղիոյ հաճելի չեն
կրնար ըլլալ, Վաղղիոյ եւ Վաղղի-
ոյ բռնած դիրքն ալ անոնց կասկածի տե-
ղիք կուտայ: Եւս կասկածներն են որ
հարկուն աւելի կը միջադնեն եւ տե-
րութեանց զինուորական պատրաս-
տութիւնները կը փութացնեն: Եւ
դէն ոչ միայն լրագրներ, այլ եւ Վաղ-
ղիոյ պատերազմի պաշտօնեայն ալ օ-
րենսդիր ժողովին մէջ այնպիսի յայ-
տարարութիւններ ըրաւ, որոցմէ կը
հասկցուի որ այս վիճակը չկրնար եր-
կար տեսնել, Եւս ամենայնիւ տա-
կաւին բան մ'ալ չկայ պատերազմի
չարագուշակ հետեւութիւններ հա-
նելու: Եւս ամենայն Գերմանիոյ դաշ-
նակցութիւնը մեծ տէրութիւններէն
պաշտօնապէս ճանչուեցաւ, եւ Բրու-
սիոյ դեսպաններն իրենց տէրութեան
նոր տիրոջ փոփոխութեան ոչ չար-
թու Վաղղիոյ եւ Ուսուի կայսերաց
եւ Վրաթիւ լրագրութեանց, Եւս արդէն
կայսեր եւ Գերմանիոյ դեսպանին
տեսակցութիւնը խիստ համակրական
եղեր է: Եւս համարեւորութեամբ կ'սպաս-
ուէր նաեւ նոր տարուան օրը դես-
պանաց ընդունելութեան առիթով Վա-
րաթիւնի խօսքիք ճառին, զոր հետեւ
դիրն այսօր թերեւս ծանուցանէ: Եւս

ւանական է որ Վաղղիոյ կայսրը նո-
րէն խաղաղական ապահովութիւններ
տայ, ինչպէս որ օրենսդիր ժողովը
բանալու առիթ տուաւ, եւ Վրու-
սիոյ անհանգստութիւնները մեղմէ,
որը դարձեալ պորտաներուն մէջ ար-
ժէթութեան կտորեցին: Վաղղի-
ոյ տէրութեանց ազդեցութիւնն ալ եր-
կարատեւ չըլլար, եւ անհանգստու-
թիւնները դարձեալ կը վերածննդն,
ինչպէս որ օրինակներն ասկէ առաջ
ալ տեսնուած են:
Եթէ քեզն կը հեռագրեն թէ Վ.
Ուսուի տիրութիւնն անկախութեամբ
եղած պաշտօնեայը հրաժարական տը-
ւեր են, եւ թագաւորը Վ. Սորա-
թիւնի յանձնել է նոր պաշտօնեա-
թիւն մը կազմելու գործը:
ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ
Վրուսի տ' (Օրին լրագրին անց-
եալ տարի առաջարկած էր ազդային
խորհրդարան մը կազմել: Եւս անգամ
Վրուսի նորէն այս նիւթի վրայ
յօդուածներ հրատարակել սկսած է,
որը թարգմանուելու արժանի են:
« Մեծ վճատութիւն մը կը տը-
րէր, կրնէ, ժողովրդեան սրտին մէջ,
բայց երբոր ազդային խորհրդարանի
մը վրայ խօսքեր ելան, ամեն սիրտեր
յուսով լցուեցան, եւ Միլլէթ Մեծ-
իսի կազմութիւնն իրեւ միակ միջոց
մը կը համարուի երկրին վերակենդա-
նութեան, Կառավարութեան եւ օ-
տար դեսպանագիրութեան ջանքը չի
կրցաւ Տաճկաստանի գործող այն
դարձումը տալ, որ Վրեւելից վրայ
Վրաթիւ զգացած անհանգստու-
թիւններն հանաքաբեւոյ յարմար ը-
լաւ: Եւս մարդ կայսրութեան պի-
տոյց վրայ կը խօսի. հազար խորհուր-
դականք բարեկարգութիւններ կա-
ռաւարկեն. կը քննուի, խորհուրդ կը
հարցուի եւ կը խորհուի, բայց եղած
աշխատութիւնն ամբողջութեան դատա-
պարտեալ կերեւի:
« Եւս — եւ այս բառով Սու-
թանին բոլոր հպատակ ժողովուրդներ-
ը կը նշանակենք առանց ցեղի կամ
կրօնի խտրութեան — ազգը խիստ չը-
նորհապարտ է իր պատուոյն համար
ցոյց տրուած հոգածութեան: Բայց
կ'սկսի զգալ թէ իր չարիքը ճանչե-
լու եւ դարմանները դանդաղ համար
լաւ կը ըլլայ որ իրեն ալ խորհուրդ հար-
ցուի: Կառավարութեան պակասու-
թիւնները եւ ժողովրդոց տառապան-
քը մի առ մի թուելու միտք չունինք,
բայց ամենէն աւելի տալիք զարկած-
ներուն՝ այն է Վրաթիւնի ապստամբու-
թեան եւ երեւմտից գէշ վիճակին վրայ
քանի մը խօսք միայն կրնանք:
« Եւս ապստամբութիւնը Վրաթիւ
քրիստոնէից կամ մանաւանդ օտար
քաղաքականութեան մը գործն է որ
հուր եւ ստու թիւն կը չնչն ապստամբ

